

Sorosov begunski vrtec v Ljubljani

Soros refugee nursery school in Ljubljana

Mojca Čepon

Povzetek

Mojca Čepon,
prof. def. za
MVO in dom.
ped., Zavod za
usposabljanje
Janez Levec,
Karlovska 18,
1000 Ljubljana.

Prvi begunski vrtec v Sloveniji je nastal iz potrebe po bolj organizirani in strokovni vzgojno-izobraževalni dejavnosti za otroke begunskih družin, kakor tudi zaradi premaganja jezikovnih težav ob vstopu v slovensko šolo. Specifično begunske družine in njenih otrok je avtorica spoznala kot vzgojiteljica v skupini pa tudi v tesnejšem sodelovanju z družinami. Poudarjene so prednosti programa, ki so se zlasti močno izpostavile ravno v primeru begunskega vrtca. Prispevek zaključuje ugotovitve, da je bilo po letu in pol zaznati izrazito zmanjšanje agresivnega vedenja otrok, kar se je izražalo tako fizično kot tudi verbalno, močno povečanje njihove pozornosti in koncentracije pri izvajanju vzgojnih dejavnosti ter velik napredek v pasivnem in aktivnem razumevanju slovenskega jezika, kar je otrokom bistveno zmanjšalo težave ob vstopu v šolo.

Ključne besede: begunec, vrtec, družina

Abstract

This article describes the first nursery school for refugees in Slovenia. It was opened in response to the need for better

organisation and more expertise in educational activities for children from refugee families. An additional factor was the language difficulties these children experience on entering a Slovenian school. The article presents the specifics of refugee families and their children, as comprehended by the author through her group work as an educator and also through close co-operation with the families. The final section of this contribution concludes that within the eighteen month duration of the programme a substantial reduction in aggressive behaviour, both physical and verbal, could be noticed, as well as a large increase in the attention span and concentration of the children while performing educational activities. Also noticeable was a substantial improvement in the active and passive understanding of the Slovene language which has greatly reduced the difficulties experienced on enrolling in school.

Key words: *refugees, nursery school, family*

Uvod

Največje število beguncev v Sloveniji, okoli 70.000, je bilo konec leta 1992 oziroma v začetku leta 1993. Nastanjeni so bili v več begunskih centrih po Sloveniji, ki so nastali iz nekdanjih vojašnic, samskih domov in drugih opuščenih objektov, pa tudi v zasebnih stanovanjih.

Že takrat se je pojavila potreba po nadaljevanju šolanja šoloobveznih otrok in po organizaciji dejavnosti tudi za predšolske otroke. Na pobudo Društva za razvijanje prostovoljnih in preventivnih dejavnosti, s pomočjo prostovoljcev, različnih humanitarnih organizacij in dobro izobraženih ljudi iz begunskih centrov, ki se večinoma z vzgojo in izobraževanjem sicer še niso ukvarjali, so pa govorili svoj matični bosanski jezik in bili deležni posebnega izobraževanja za učitelje, ki ga je večinoma organizirala Slovenska fondacija, so najprej organizirali šolo in vrtec kar v begunskih centrih. Prvi tak vrtec je tako nastal že avgusta 1992. Tako imenovana "bosanska osnovna šola", je bila vse do leta 1995/96 v begunskih centrih ali v posebnih šolah, kjer je pouk potekal izključno v bosanskem jeziku.

Potreba po drugačnem – "pravem" vrtcu se je porodila predvsem

zaradi želje po boljši organiziranosti in strokovnosti vrtca ter zahtev staršev, da bi se njihovi otroci naučili slovenskega jezika, kar je bilo zelo pomembno za nadaljnje in vedno pogostejše vključevanje v slovensko šolo.

V okviru Zavoda za odprto družbo in programa Korak za korakom, ki poteka v 19 državah vzhodne in srednje Evrope (med drugim tudi v rednih vrtcih v Sloveniji), v državah nekdanje Sovjetske Zveze ter v nekaterih ameriških državah, je tako prišlo do pobude po vključitvi begunskih otrok v projekt, ki je sicer usmerjen na področje vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok in tistih v prvih razredih šolanja.

Prednost vključevanja v vrtec, ki deluje po programu Korak za korakom, imajo prav otroci, ki so kakorkoli ogroženi v svojem razvoju. To so otroci z motnjami v razvoju, otroci z enim roditeljem, otroci iz socialno in ekonomsko ogroženih družin, Romi, kakor tudi otroci begunskih družin.

Prvotno je bila predlagana vključitev begunskih otrok v redne oddelke vrtca, ki so že delovali po programu, vendar pa je bila udeležena druga možnost in ustanovljena nova skupina s samostojno begunsko populacijo, ki je bila vključena v eno izmed enot rednega vrtca.

Delo v begunskem vrtcu

V sodelovanju z VVO Ljubljana-Center smo 19. januarja 1996 začeli z uvajanjem programa za otroke iz Begunskega centra Vič in Šmartinska v Ljubljani. Prostore smo uredili v organizacijski enoti na Povšetovi, kjer tudi sicer poteka redno vzgojno-izobraževalno delo s starostno mešano skupino otrok po programu Korak za korakom.

Odziv staršev je bil velik, saj je bilo vključenih nekaj več kot 40 otrok, starih od 3 do 7 let. Med njimi sta bila vključena tudi dva romska otroka in nekaj otrok družin iz Prehodnega doma za tujce.

Program je potekal v dveh skupinah, pri čemer smo si še posebej želeli vključiti šoloobvezne otroke, in sicer v starostno enotno skupino, kjer je potekala priprava na šolo po temeljni zamisli programa Korak za korakom. Druga skupina je bila starostno mešana in so jo sestavljali otroci v starosti od 3 do 5 let. Zaradi organizacije skupinskega prevoza otrok s kombijem in zagotavljanja dveh rednih obrokov hrane obema skupinama, je prva skupina pričela s programom ob 8,30 in končala ob 12,30. uri, druga pa je pričela ob 12,30 in končala ob 15,30. uri.

Tudi ureditev prostorov, izbira in izobraževanje osebja, organizacija vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, oprema in vzgojna sredstva ter vključevanje strokovnih sodelavcev, je bilo usklajeno s temeljno zamislijo programa.

Sama sem bila približno leto in pol zaposlena kot slovensko govoreča vzgojiteljica v begunskem vrtcu, kjer sem imela pri delu v oddelku in v tesnem sodelovanju s starši, kar je vključevalo tudi večkratne obiske na njihovem domu - v begunskem centru, možnost bolje spoznati njihov življenjski položaj in kulturne značilnosti. Prav pestrost programa, njegova specifičnost, delo z drugačnimi ljudmi in poudarek na sodelovanju z družinami so bile ključne točke, ki so me pritegnile k delu v tem vrtcu.

Zaradi možnosti uspešnega uresničevanja programa in zaradi potrebe po spoznanju njegove specifikke, smo bili vsi člani vzgojnega osebja specialno usposobljeni za delo v oddelku. Usposabljanje je potekalo že pred začetkom programa v obliki strnjene seminarja in prakse v rednih oddelkih, ki so že od septembra 1995 delovali po tem programu, kasneje pa v obliki krajših delavnic in tudi na daljših, tridnevnih seminarjih.

Redni tedenski timski sestanki so bili namenjeni reševanju tekoče problematike, evalvacije doseženih ciljev in hkrati načrtovanja nadaljnjih dejavnosti, ki so bile večinoma sestavni del obsežnejših in dolgotrajnejših projektov.

V povezavi s tem smo otrokom tudi omogočili spoznavanje in integracijo z okoljem, v katerem živijo in ga zaradi svojega specifičnega položaja in marginalnosti večinoma niso imeli možnosti spoznati v takšni meri kot njihovi slovenski sovrstniki. Tako smo bili redni obiskovalci knjižnice, tržnice, zdravstvenih ustanov, gledališča, hodili smo po nakupih v trgovino, ogledali pa smo si tudi pošto, banko, gasilce in podobno.

Bistvenega pomena in tudi prednost programa Korak za korakom v begunskem vrtcu je bil, po mojem mnenju, dvojezični potek programa, pri čemer sta ena vzgojiteljica in njena pomočnica komunicirali v njihovem materinem jeziku, druga vzgojiteljica in njena pomočnica pa v slovenskem jeziku. Tako je bilo otrokom omogočeno posredno, skozi igro in s tem na prijeten način spoznavati in se učiti slovenskega jezika, hkrati pa smo jim tako pomagali ohranjati njihovo nacionalno integriteto.

Integracija otrok in možnost komunikacije v slovenskem jeziku sta bili med drugim zagotovljeni tudi z ustaljenimi skupnimi dejavnostmi z redno skupino. Eden glavnih ciljev teh dejavnosti je bil spoznavanje drugačnosti in vzpostavljanje mednacionalne strpnosti, kar smo zaznali kot nujno iz odziva staršev redne skupine otrok, ki so bili pred tem seznanjeni in so se tudi sicer strinjali z uvedbo skupine begunskih otrok v njihovem vrtcu. Tem dejavnostim ustrezno so bili opremljeni tudi skupni prostori.

Bistvenega pomena je imela, posebno za begunsko populacijo otrok, tudi drugačna organiziranost vzgojnega dela, kjer so imeli otroci sami možnost izbirati med več različnimi igralnimi kottički, po katerih so se vedno dogajale najrazličnejše dejavnosti. Na tak način so si otroci pridobivali izkušnje, v igri in s pestro ponudbo najrazličnejšega materiala so bili ustvarjalni, domiselni in iznajdljivi, hkrati pa smo jih ob sproti nastalih problemih izzvali k iskanju ustreznih rešitev.

Samostojna izbira dejavnosti, ki je bila sicer že dobro organizirana s strani vzgojiteljic, mnogokrat pa je nastala prav na pobudo otrok, je bistveni element programa. Temelji na prepričanju, da se že majhni otroci lahko samo na tak način učijo samostojnega izbiranja in razumevanja posledic svojega ravnanja, kar jih kasneje vodi v samostojnost pri odločanju in odgovornosti za svoje odločitve.

Posebno priljubljeni so bili kottički, kjer so imeli otroci na voljo različne vrste naravnega materiala, kot so voda, sneg, pesek, ipd. ter kottički z mehкими površinami. V vsakem kottičku se je lahko igralo od štiri do šest otrok. Na tak način so se otroci porazdelili v manjše skupine in občutek gneče se je bistveno zmanjšal, kar je bilo še posebno pomembno prav za begunske otroke.

Prikrajšani za svoj prostor so namreč živeli v prenatrpanih sobah, kjer se je v začetku navadno stiskalo tudi po več družin in jim tako onemogočalo zasebnost. Bili so priča vsemu, kar se je že dogajalo - v sobi ali zunaj nje.

Tudi kasneje, ko so družine že živele ločeno po sobah, je bil občutek gneče še vedno zelo močan. Otroci so v vrtcu vsak dan poročali o dogodkih pri sosedih, od katerih jih je ločil le meter širok hodnik. Izvedeli smo o posredovanjih policije v pretepih med njihovimi starši, o lovcih, ki so jim ubili psa, ko se je zatekel v njihovo barako itd.

Prav občutek gneče ter pomanjkanje zasebnosti pa je gotovo eden

glavnih vzrokov naraščanja agresivnosti pri ljudeh in s tem tudi pri otrocih, kar je bilo v našem oddelku v začetku zelo močno občutno.

Bistvenega pomena je bilo tudi večje število vzgojnega osebja v oddelku, kar je omogočalo bolj individualno delo v skupini. Na ta način smo se lahko posvetili posamezniku, ob boljšem poznavanju otroka pa smo lahko zanj načrtovali dejavnosti na področjih, kjer je bilo to potrebno. Otroci so bili deležni večje pozornosti vzgojiteljice ali njene pomočnice, ki si je lahko vzela čas za posameznika, ga vzpodbujala pri dejavnostih, mu pomagala usmeriti pozornost in mu bila tudi fizično blizu. Na ta način so otroci imeli veliko različnih priložnosti za komunikacijo. Bistvenega pomena je tudi dejstvo, da je imela vzgojiteljica ali njena pomočnica prav zaradi možnosti, da je bolje spoznala otroka, tudi možnost bolj in hitreje zaznavati njegovo čustveno stanje, na ta način pa opaziti tudi stresno obnašanje, ki se mu je lahko takoj posvetila z izbiro dejavnosti, za katere je menila, da bi pri določenem otroku lahko zmanjšale stres.

Vsak otrok je imel tako možnost, da si je pogosto pridobil pozornost vzgojitelja in s tem odraslega, ki ga je spremljal in spodbujal v razvoju, s tem pa krepil njegovo samopodobo in samozavest.

Spoznavanje begunske družine - razumevanje specifične populacije

Posebnost programa Korak za korakom je tudi v večjem sodelovanju s starši in dejavnejšem vključevanju družine v življenje vrtca.

Družina je pomemben dejavnik pri razvoju otrokove osebnosti. Veliko vlogo prevzema pri oblikovanju njegovega vedenja, sprejemanja norm in vrednot, kakor tudi načina izražanja samega sebe in sposobnosti reševanja vsakodnevnih obremenitev in konfliktov.

Starši kot prvi in najpomembnejši vzgojitelji v otrokovem življenju so tudi tisti, ki naj bi svojega otroka najbolj poznali. Zato je za uspešno vzgojo, ki naj bi upoštevala otroka kot enkratno osebnost z vsemi potrebami in posebnostmi, nujno tesno sodelovanje med vrtcem in družino. Le obojestransko spremljanje razvoja otroka in skupno načrtovane vzgojnih dejavnosti omogočata njegov optimalen razvoj.

Priznati moram, da sem bila v začetku dela z begunskimi otroki nekoliko presenečena. Ob njihovih pogostih "fizičnih obračunih", ki so nujno zahtevali moje posredovanje, ob izredno glasnem govorjenju

in neprestanih kletvicah, ki jih ti otroci razumejo neposredno in zelo osebno, sem se mnogokrat počutila nemočno, izčrpano, v glavi pa sem brskala za znanjem, ki naj bi ga uporabila v takšnih situacijah, a je mnogokrat izpuhtelo v neznanu.

Zato so mi prav pogosti obiski na domu, sodelovanje z družinami, spoznavanje njihovih zakonitosti in posebnosti, kot tudi okolja in njihove življenske situacije, pomagali bolje razumeti specifičnost begunske populacije, s tem pa tudi pogostejše razdiralne agresivnosti ali nasilnosti v mojem oddelku.

Vpliv vojne so ti otroci večinoma začutili posredno, saj jih je bila približno polovica rojena v Sloveniji, ostali pa so pribežali še zelo majhni in se svoje matične domovine skoraj ne spominjajo. Ob materi, s katero so večinoma pribežali, so začutili strah in zaskrbljenost, občutili so njeno žalost in otopelost, ki jih je mnogokrat prikrajšala za čustveno naklonjenost in igro.

Čeprav so bile v zadnjem času družine popolne v približno 80%, saj je večina otrok živela z obema roditeljema, je ostal lik očeta medel. Le-ti so bili namreč zaposleni v gradbenih podjetjih, kjer jim je narava dela narekovala delo od jutra do večera, ali pa so si našli delo v tujini in je bila njihova odsotnost še očitnejša.

Podoba zagrenjene matere, ki je bila čustveno tako prezaposlena sama s seboj in s svojim položajem, da otroku ni bila sposobna dajati pravih vzgojnih in čustvenih spodbud, je bila podoba, s katero so se ti otroci srečevali iz dneva v dan. Večkrat sem bila priča pogovorom o grozotah, ki so jih posamezne družine pretrpele med vojno, joku in obtoževanju narodov, ki so po njihovem mnenju krivi za vse to, ob tem pa sem opazovala otroke, ki so s strahom in vprašujoče, nekateri pa že povsem brezbrizno ali otopelo spremljali materino žalost in jok.

Moji obiski na domu ali redna mesečna družinska srečanja staršev v vrtcu, ki naj bi bila posvečena prav otroku oziroma sodelovanju staršev in otrok, so se le redko in za kratek čas dotaknila otroka samega.

Premnogo izdelkov je ostalo neopaženih in preveč vprašanj otroka materi je obviselo v zraku. Pohvale otroka skorajda nisem slišala, kritik je bilo veliko.

Otrok, ki ni dovolj deležen ustreznih pohval in spodbud, ne more razviti svojih naravnih sposobnosti kot bi jih sicer, s tem pa občutka lastne vrednosti. Njegov razvoj poteka mimo staršev in brez ustreznih usmeritev.

Razumljivo je, da otrok v okolju, ki opazi le njegove napake in spodrsrljaje, hkrati pa spregleda ves njegov trud in sploh njega samega, pogreša pozornosti, pohvale in spodbude. Otrok pač nujno potrebuje pozornost in naklonjenost njemu pomembnih oseb. Če je ne more izzvati s smehljajem, pripovedovanjem zanj pomembnega dogodka ali z risbico, ki jo želi pokloniti dragi osebi, bo kaj hitro opazil, da postanejo starši vendarle pozorni nanj takrat, ko naredi nekaj, česar ne odobravajo. Vsaj takrat ga opazijo. Takšen način odzivanja lahko kmalu postane njegov način iskanja pozornosti, ki jo tako potrebuje. Otrok dobesedno zahteva pozornost in storil bi vse, da bi bil opažen.

Ta vzorec so otroci prenašali tudi v vrtec. Vajeni, da si pridobijo pozornost drugih le tako, da naredijo nekaj, česar okolje ne odobrava, nesamozavestni in nezaupljivi, so z agresivnim vedenjem iskali svoje mesto v skupini otrok, ki so jih sicer dobro poznali.

K temu je do neke mere gotovo pripomoglo tudi novo okolje, nov položaj, drugačen jezik in novi obrazi nas, vzgojiteljev. Marsikdo izmed njih je do tedaj poznal le okolico begunskega centra, zato je moralo biti vse to za otroke zelo ogrožujoče, saj so mnogi med njimi iskali rešitev tudi v različnih oblikah regresije.

Res je, da so slabe življenjske razmere družine in slabi socialni pogoji večkrat vzrok osebnostnih motenj, slabega odnosa do dela pri odraslih članih družine in podobnega. To v večji meri povzroča odklonilen odnos do širšega okolja, kar pa lahko stopnjuje tudi drugačna narodnost oziroma kulturna raznolikost, in to je močno občutiti tudi med begunsko populacijo.

Opazne so bile razprtije med starši, ki so otrokom in hkrati tudi nam prepovedovali, da bi se družili med seboj. Prav tako so otroci tudi zelo dobro vedeli, kateri narodnosti kdo pripada. Koliko žaljivk in udarcev je bila deležna deklica, po narodnosti Hrvatica, čeprav je tako kot vsi drugi pribežala iz Bosne! Koliko časa smo porabili, da otroci niso več opazili križa na zamreženih oknih otroških risbic, ki jim je kot znak krščanstva predstavljal nekaj slabega! In pri tem, ko smo se iz dneva v dan ukvarjali s kletvicami, ki jih ni bilo konca, so nam mame dokazovale, kako je pri Bosancih to nekaj povsem običajnega in da takšnega načina izražanja pač ni mogoče spremeniti, saj so ga neprestano uporabljale tudi same.

Prav tako je bila pri otrocih močno izražena delitev na spol. Kasneje so se sicer tudi dečki igrali v koticu za dom in družino ali v frizer-

skem koticu, kot deklice. V začetku pa smo se s tem vprašanjem ukvarjali celo pri pospravljanju sobe, ki je po njihovem mnenju žensko delo. Tudi starše nam je nekako uspelo prepričati, da so za zdaj vsi le otroci in da jih pri izbiri igralne dejavnosti nikakor ne bomo omejevali.

Fondacija, ki je sicer pokrivala vse izdatke begunskega vrtca, je namenila precejšnjo vsoto denarja tudi za njihovega zobozdravnika. Gre za področje, ki je bilo do takrat še neurejeno vendar nujno potrebno. Vsak torek smo tako z otroki obiskovali Stomatološko kliniko in ker gre tu za precej občutljivo situacijo, posebno še, ker je bila večina izmed njih takrat pri zobozdravniku prvič, smo staršem svetovali, naj tudi sami spremljajo otroke in jim s tem nudijo čustveno podporo. Na naš predlog se večina izmed njih ni nikoli odzvala. Večkrat se je celo zgodilo, da so otroci kar nekaj dni tožili, da jih boli zob, vendar so starši vztrajali, da počakajo do torka, ko smo zobozdravnika obiskovali z vrtcem, čeprav bi jih sami ravno tako lahko brezplačno odpeljali že prej.

Naravnost presenetljivo pri tem je dejstvo, kako močne so bile zahteve prav teh staršev do nas, vzgojiteljev, in do vrtca sploh. Razočarani nad spoznanjem, da se otrok v roku, ki so si ga sami zadali (dva ali tri mesece po vstopu v vrtec) še ni naučil brati, pisati in komunicirati v slovenskem jeziku, nekateri niso želeli videti napredka otroka na drugih področjih, kar je bil pravzaprav predpogoj nadaljnega opismenjevanja. Prav zaradi tega so nekateri izmed njih otroka celo izpisali iz vrtca.

Presenetilo me je tudi dejstvo, da se je kljub težnjam po osvajanju in obvladovanju akademskih znanj v vrtcu vendarle redko zgodilo, da bi kdo izmed staršev vprašal po napredku otroka ali pokazal zanimanje za njegov razvoj.

Posledice takšne pasivnosti staršev je bilo moč opaziti tudi pri posameznih otrocih.

Spominjam se dečka, ki je vrtec obiskoval zelo rad, vendar mama zjutraj ni vstala in ga prebudila, da bi tako lahko pravočasno ujel kombi. Zato je prosil deklico iz vrtca, da mu je potrkala na vrata in ga prebudila. Deček se je uredil in oblekel sam. Pozimi je prišel večkrat brez nogavic ali pa samo v trenirki, brez spodnje majice ali puloverja.

Zanimivo je bilo, kako hitro so se že tako majhni otroci znašli v prevzemanju različnih vlog in v prilagajanju le-teh različnim situaci-

jam. Po približno pol leta v vrtcu, ko smo jih ob postavljanju jasnih in doslednih pravil v skupini, ki smo jih pred tem oblikovali skupaj z otroki, skušali preusmeriti k bolj sprejemljivim načinom obnašanja, z različnimi dejavnostmi pa poudarjali kolegialnost in medsebojno sodelovanje, skoraj ni bilo več slišati kletvic ali zasmehovanja zaradi nacionalnih razlik. Tudi fizični izpadi agresivnosti so postali zelo redki. Zato pa se je vse to še vedno v veliki meri dogajalo tako v kombiju, s katerim so se otroci pripeljali v vrtec ali se vračali domov, kot v begunskem centru samem. V povezavi s tem je bilo moč opaziti celo "bullying", saj so nekateri otroci ustrahovali druge z grožnjami s pretepanjem, ko naj bi se vrnil domov.

Sodelovanje z družinami je bistvenega pomena

Sodelovanje staršev, še posebno pri reševanju takšnih in podobnih situacij, bi bilo seveda nujno potrebno. Posebne oblike sodelovanja, ki so sicer čisto običajen sestavni del programa, so bile v našem primeru potrebne preprosto zato, ker smo imeli zaradi skupinskega organiziranja prevoza otrok v vrtec in iz njega zelo malo stikov s starši.

Dejavnosti so bile staršem ponujene v obliki različnega sodelovanja ali prostovoljnega dela v oddelku.

Tako so bili vabljeni:

- k dejavnemu sodelovanju z vrtcem, kjer so imeli možnost igrati se s svojim otrokom, ga opazovati pri igri in vključitvi v skupino;
- kot prostovoljci so se lahko vsak dan vključevali v naše dejavnosti ali v načrtovanje le-teh;
- organizirali smo skupinske dejavnosti za starše, ko smo pripravljali novoletno zabavo in obdarovanje za otroke in jih povabili k sodelovanju, ko smo opremljali in bogatili naše kotičke;
- pripravili smo srečanja na temo ali problematiko, ki so jo starši izrazili kot potrebno in po potrebi povabili tudi strokovnjake;
- vsak mesec so se starši lahko pridružili igralnim uricam in prijetnemu klepetu ob kavi;
- povabili smo jih k praznovanju rojstnega dne njihovega otroka;
- omogočili smo jim izposojlo igrač ali literature za starše in otroke;
- skušali smo obeležiti vse pomembne slovenske in bosanske prazni-

ke, pri čemer smo želeli upoštevati spremljajoče običaje in prav v tem pritegniti tudi nje.

Kljub nezaposlenosti mater, smo v primerjavi z rednimi skupinami vendarle vseskozi večinoma opažali precej manjši odziv staršev. Izjemo so predstavljale igralne urice, ki so bile povprečno obiskane 70%, družinske izlete nam je uspelo izpeljati z 80 – 90% udeležbo, interes staršev po sodelovanju pa se je pokazal tudi pri organizaciji zimovanja in letovanja otrok.

Očitna razlika se je pokazala, ko smo jih vzgojiteljice obiskale na njihovih domovih, kjer smo bile vedno težko pričakovane in toplo sprejete.

Starši so kot vzrok slabega obiska dejavnosti, ki smo jih organizirali v vrtcu, navajali oddaljenost begunskega centra od vrtca, kar je zahtevalo vožnjo z mestnim avtobusom, za kar smo jim po potrebi tudi povrnili stroške.

Vendar pa je bilo nekakšno pasivnost v odnosu do vzgoje otrok in do dela vrtca vendarle moč čutiti. Vajeni svoje vloge, zaradi katere so bili toliko časa upravičeni do mnogih življenjskih dobrin, so sprejemali in celo zahtevali marsikaj kot samo po sebi umevno. Tako tudi vrtec, ki je bil brezplačen, in prevoz s kombijem, kjer naj bi skupino približno dvajsetih otrok spremljala vsaj ena mama. Naše prošnje, zahteve in celo podpisi sporazumov s starši, v letu in pol niso naleteli na pozitiven odgovor. Otroci so večinoma prihajali v vrtec sami, voznik pa ni mogel prevzeti odgovornosti za skupino vedno razposajenih otrok. Po njihovem mnenju smo bile tudi za to zadolžene vzgojiteljice in naše pomočnice, ker smo bile za delo v vrtcu pač plačane. Ko se je zgodilo, da so se otroci med vožnjo domov stepili, so nekateri kasneje okrivili vrtec in našo vzgojo, otroci pa so morali ostati doma.

Zaključek

Kljub pomanjkanju instrumentov, ki bi nudili možnost ocenjevanja vrtcev in kakovosti njihovega dela, kot trdi mag. Vonta, smo s kolegicami po letu in pol vendarle lahko opazile pomembne spremembe v oddelkih begunskega vrtca, od katerih naj omenim le najpomembnejše.

1) Otroci so lahko brez težav sledili razlagi in navodilom v slovenskem jeziku, medtem ko je bila v začetku dvojezičnost nujna. Tudi sami

so v razgovoru s slovensko govorečim osebjem že uporabljali slovenski jezik, posebno pa so se trudili ob obisku raznih zunanjih institucij.

- 2) Čas usmerjene pozornosti in koncentracije pri izvajanju določene dejavnosti se je bistveno podaljšal. Otroci so se lahko usmerili na sebi primerno nalogo in jo ob vzpodbudah tudi končali, medtem ko so prej le begali od ene dejavnosti k drugi.
- 3) Opaziti je bilo mogoče velik napredek na področju osvajanja socialnih veščin.
- 4) Močno je bil izražen tudi padec tako fizične kot verbalne agresivnosti in mednacionalne nestrpnosti. Otroci drugih narodnosti, ki so bili prej odrinjeni, so se lahko enakovredno vključili v igro. Poudariti moram, da se je prav na tem področju pokazal napredek tudi v odnosu med slovensko in begunsko skupino otrok.
- 5) Čeprav se otroci, ki obiskujejo redne oddelke vrtca, lahko odločijo za program Korak za korakom tudi v prvem razredu osnovne šole, begunski otroci te možnosti nimajo.

Učna uspešnost begunskih otrok, kot kažejo podatki, sicer nekoliko odstopa od slovenskega povprečja. Največ težav je bilo opaziti na področju razumevanja slovenskega jezika in s tem spremljanja učne snovi.

Prav zato so bile zelo vzpodbudne informacije o integraciji otrok, ki so obiskovali naš vrtec in smo jih dobivali od njihovih staršev in znancev iz begunskega centra. Prednost otrok, ki so obiskovali vrtec, se je pokazala predvsem v boljšem razumevanju slovenskega jezika in v povezavi s tem tudi v zmanjšanju težav pri navezovanju stikov ter integraciji v novo okolje sploh.

Za vse nas, ki smo kakorkoli sodelovali pri delovanju begunskega vrtca, pa je gotovo najpomembnejše dejstvo, da so otroci izredno radi obiskovali vrtec. Udeležba je bila v povprečju 80%, kar je zelo visoko, posebno še, če upoštevamo dejstvo, da so bile njihove mame večinoma doma. Vrtec je otrokom očitno nudil dovolj možnosti za izživetje potrebe po igri, ustvarjalnosti in pozornosti. Počutili so se varne, sprejete in ljubljene. In ko so po enomesečnih letnih počitnicah prvi dan spet veseli prišli v vrtec, je ena od deklic vzkliknila: "Joj, kako je naš vrtec lep!"

Literatura

Vonta, T. (1996), Poročilo o delovanju vrtca za otroke begunce v okviru programa Korak za korakom. V: *Begunski vrtci v Sloveniji*, Center za psihosocialno pomoč beguncem, Ljubljana: Slovenska fondacija.

Vonta, T. in Rutar, S. (1997), Kvaliteta dela v vrtcu. V: *Profesionalnost v vrtcu*, Ljubljana: Skupnost VVZ Slovenije.

Vonta, T. (1997), Program korak za korakom. V: *Profesionalnost v vrtcu*, Ljubljana: Skupnost VVZ Slovenije.

Gorazd Meško

Gorazd Meško,
dr. soc. ped.,
Finke
policijske
varnostne šole,
Estimski 1,
1000 Ljubljana.

Raziskovalni projekt z naslovom "Begunci v Sloveniji: kulturni, sociološki, socialni, ekonomski in politični vidiki" so raziskovalci na Visoki policijsko-varnostni šoli pričeli izvajati leta 1996. Prej kot v letu dni so na 212 straneh zbornika predstavili nekatere temeljne probleme v zvezi z begunci v Sloveniji med letoma 1992 in 1997, kar je lahko podlaga za nadaljevanje raziskovalnega dela. Projekta sta vodila izr. prof. dr. Milan Pagon, dekan Visoke policijsko-varnostne šole, in dr. Anica Kos Mikuš, Slovenska fondacija. V raziskovalni skupini sodelujejo še izr. prof. dr. Peter Umek (VPVŠ), doc. dr. Marjan Malešič (FDV), Vida Milošević Arnold (VŠSD), Vera Slodnjak (Svetovalni center), Jadranka Valk Železnik (ministrstvo za delo), Branko Lobnikar (VPVŠ) in dr. Gorazd Meško (VPVŠ).

Monografija je nastala po posvetu z istoimenskim naslovom. Na posvet, ki je bil jeseni 1997, so bili povabljeni predstavniki vladnih in nevladnih organizacij in drugi, ki so se ukvarjali z begunci v Sloveniji. Odziv obojih je bil kakovosten, saj so s svojimi prispevki osvetlili položaj (predvsem bosanskih) beguncev v Sloveniji po letu 1992.

¹Pagon, M. in Kos Mikuš, A. (ur.) (1996) *Begunci v Sloveniji (pregled doslejnih situacij)*. Ljubljana, Finke policijsko-varnostne šole.

